

הַלְבוֹת עֲרוּבֵי תַחֲוּמִין סִימָן תִּיא תִיב תִּינ

ביאורים ומוספים

סִימָן תִּיא

מִי שְׁהִיָּה בִיתוֹ בְּמִזְרָח וְנָתַן הָעֲרוּב בְּמַעֲרָב

[משנב ס"ק ג]

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, דִּהֲקָא הַטַּעַם מְשׁוּם דְּהַשְׁלִיחַ פְּשָׁעִי.

1) זו היא שיטת רבינו יהונתן כמבואר בביה"ל (ד"ה ונשאר). והאור זרוע (ח"א סי' קסו) הביא בשם הרשב"ט והראב"ה (ח"א סי' שצו) ראייה לפירוש זה, שהרי המשנה (עירובין ס, א) הזכירה דין זה דוקא בשליח [וכן הוא גם בשו"ע כאן]. ומשמע שטעם הדין הוא מפני פשיעת השליח, ואילו היה הוא עושה כן, היה מפסיד גם את תחום ביתו.

[משנב שם]

וְיָכוֹל לומר לו 'לְתַקְנִי שְׂדֵרְתִּיךָ וְלֹא לְעוֹתִי'.

2) ומה ששינוי בברייתא (עירובין ג, ב, וכן פסק השו"ע לקמן סי' תיב ס"א), שאם אמר לשנים לערב עליו, ועירב אחד לצפון ואחד לדרום, אם הניח כל אחד את עירובו בסוף אלפיים לא יזוז ממקומו, ואין אומרים להם 'לתקוני שדרתיך ולא לעותי', ביארו המאירי (שם ס, א ד"ה המשנה הששית) והראב"ה (ח"א סי' שצו), שכיון שכל אחד מהם תיקן לפי מה שנצטוו ולא פשעו, אי אפשר לומר 'לתקוני שדרתיך'. והאור שמח (פ"ז מהל' גירושין ה"ד) פירש, שכיון שידע שמינה שני שליחים ולא חשש להתנות ולומר להם שלא יקלקלו, יש להוכיח שנתן להם רשות שיעשו איך שירצו, וידם כידו.

ואף לפי הפירוש הראשון שבמשנ"ב שהחילוק הוא בין אם עומד בביתו לבין אם בא בדרך, מ"מ מי שאמר לשנים לערב עליו הפסיד את שני התחומין גם אם הוא עומד בביתו, ואינו רשאי לזוז ממקומו [וכמו שכתב המשנ"ב שם ס"ק ב]. וטעם החילוק ביאר הרשב"א (שו"ת החדשות סי' לב), ששם כל עירוב שעשו השליחים נעשה כדין, אלא שאנו מסופקים איזה משניהם קנה, ולכן מספק אינו רשאי לזוז ממקומו, אבל כאן שעשה השליח שלא כדין שעירב חוץ לאלפיים אמה, נשאר המשלח בשביתת ביתו.

סִימָן תִּיב

דִּין הַחֹלֶק עֲרוּבוֹ

[משנב ס"ק א]

רוֹצֶה לומר, לִילֵף שְׁמִרַת קָאן וְעֲרֻבִית קָאן.

1) כלומר, שאמר שיקנו שני העירובין בבין השמשות, אלא שהאחד יתעיל לחצי היום הראשון למזרח, והשני יתעיל לחצי היום השני למערב. וכמו שכתב הרע"א (ד"ח מערכה ד ד"ה אמנם נ"ל). אבל אין הכוונה שאמר שעירובו הראשון יקנה בבין השמשות עבור חציו הראשון של היום, ובחציו היום יקנה העירוב השני לחציו השני של היום, כי באופן זה פשוט שרק העירוב הראשון קנה, שהרי זמן קניית העירוב היא בבין השמשות.

[משנב שם]

נוֹתְנִין עָלָיו חֻמְרֵי זֶה וְחֻמְרֵי זֶה.

2) ואף על פי שכלל הוא בדינו שספק עירוב להקל, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תט ס"ו) שאם נשרף העירוב ואנו מסופקים אם היה קיים בין השמשות, הרי זה כשר, כיון שספק עירוב כשר, וכן לענין

ביריה פסק השו"ע לקמן (סי' תיג ס"א) שיש ביריה בעירוב כיון שהוא מדרבנן, ואם כן מדוע מחמירים עליו ואין אומרים שספיקו להקל. תירץ הרע"א (שם ד"ה אולם יש לעיין טובא) על פי דברי התוס' (ביצה יד, א ד"ה א"ב ידיע), שהכלל שספק דרבנן לקולא נאמר דוקא במקום שהקולא היא רק לצד אחד של הספק, אבל במקום שלשני צדדי הספק יש צד קולא אי אפשר להקל, כיון שהן שתי קולות הסותרות זו את זו.

ואף על פי שלגבי ספק אם נשרף העירוב קודם בין השמשות אומרים ספק דרבנן לקולא שקנה שביתה כפי תחום עירובו, והרי באופן זה אם נבריע מספק שהעירוב פסול יוכל ללכת מביתו אלפיים לכל רוח וכעת יכול ללכת רק לצד עירובו, ונמצא שיש צד קולא בכל אחד מצדדי הספק. תירץ הרע"א (שם) ששם הרי רצה לקנות עירוב במקום ההוא, ולגביו אין זו חומרא שלא יוכל ללכת לרוח השניה כיון שכך היתה רצונו, ואדרבה, הקולא היא לתת לו כפי שרצה שיוכל ללכת מעירובו אלפיים לכל רוח [וראה שם שהאריך בדבר].

[משנב ס"ק ב]

וְאֶפְלֹי כְּכַיִּי עִירוֹ אֵינוֹ, דִּהֲא לֹא נִתְפַּנֵּן לְקִנּוֹת שְׁבִיתָה אֲלָא בְּמָקוֹם הָעֲרוּבִיךָ.

3) ולעיל (סי' תח ס"ד) פסק הרמ"א שאם הניח עירוב חוץ לאלפיים אמה שאינו קונה, הריהו בחזקת ביתו ויכול ללכת מביתו אלפיים לכל רוח, כיון שבדאי דעתו שאם לא יקנה לו העירוב ישאר בחזקת תחום ביתו. ובטעם החילוק כתב בספר נתיבות שבת (פמ"ו הע' נט) על פי דברי המהרש"א (עירובין ג, ב ד"ה רש"י בד"ה לימא), שדוקא במקום שלא חל העירוב כלל אומרים שבדאי דעתו על ביתו, אבל כאן שחל אחד מהעירובים אלא שאין ידוע איזה מהם חל, אין לומר שישאר לו תחום ביתו.

והערוך השלחן (ס"א) חילק, שכשהניח עירובו חוץ לאלפיים אמה מחמת טעותו, ידוע לנו בדאי שכשתתגלה הטעות ירצה את שביתת ביתו, אבל כאן אם ידע שאין בכחו לקנות שתי שביתות ירצה באחת מהן, ואינו יכולים לדעת באיזו מהן יחפוץ, ונמצא שטעותו אינה מתעילה לנו לתת לו שביתה מבוררת.

[משנב ס"ק ג]

דְּבָקֵל אֶתְד נֹאמֵר שְׁמָא הָעֲרוּב שְׁפָנְגְדוּ קָנָה לוֹ.

4) ואם אמר עירובי הראשון יקנה לי לחצי היום למזרח והשני יקנה לי בביתי מחצי היום ואילך, כתב הרע"א (ד"ח מערכה ד ד"ה אתאן לדינא) שיש לדון שבאופן זה ישתנה דינו ממי שאמר שביתתי בחצי היום למזרח ובחציו השני למערב שלא יזוז ממקומו, כיון שכאן אפשר להעמידו בחזקת תחום ביתו, ויתכן שיש לנו להכריע את תחומו כפי חזקה זו.

אכן כתב, שהדבר תלוי במחלוקת הרמב"ם והרשב"א כיצד יש להגזר בספק דרבנן כאשר החזק הדבר לאיסור, שלדעת הרמב"ם גם בזה יש לפסוק לקולא, ואם כן בנדון דידן אין לנו ללכת אחר חזקת תחום ביתו, שהרי כשם שיש להתיר לו את תחום ביתו כך יש להתיר גם את תחום עירובו שהרי אינו עדיף עליו, וכיון שאת שניהם לא יתכן להתיר, על כן עלינו לאסור עליו את שניהם.

אבל לדעת הרשב"א שבמקום חזקת איסור אין דנים ספק דרבנן לקולא אלא הולכים אחר החזקה, אם כן לא נוכל לדון להתירו בתחום עירובו, משום שכנגד זה עומדת חזקת תחום ביתו, וממילא כיון שאין צד להתיר לו ללכת למקום עירובו, מותר הוא לביתו,

המשך במילואים עמוד 43

הלכות ערובי תחומין סימן תט

המשך מעמוד הקודם

הגדול הוא אם אמר קודם שהקטן הניח. אולם הפמ"ג (א"א סי' טז) כתב, שאף לדעת רש"י יכול להניח את העירוב על ידי קטן אם בעל הבית יאמר שיהיה לשם עירוב, וכן כתב בחידושי אבן העזר (לדף לא).

לאחר שהקטן הניח מועיל, והיינו משום שאמירת בעל הבית לאחר שכבר הפת מונחת חשובה כמו שקובעה ומניחה לשם עירוב, ובפרט אם בעל הבית יודע היכן היא מונחת. וכל מה שכתבנו שאין מועיל אמירת

הלכות ערובי תחומין סימן תיא תיב תיג

המשך מעמוד רעח

[משנ"ב שם]

דְּקָשׁוֹתַי עָרֹב מְשָׁלוּ בְּשָׂכִיל כָּלֵם צָרִיךְ לְזַכּוֹת מִתְחִלָּה עַל־יָדֵי אֲחֵרִי.²

(2) והמניח עירוב לצורך הרבים לכמה שבתות, ובכל שבת הולכים אנשים אחרים, ורצוה לזכות להם רק למשך זמן קצוב כגון לשבת זו בלבד ובמוצאי שבת יחזור העירוב להיות שלו, כדי שיוכל בשבת הבאה להקנות את העירוב לאחרים, כתב בשו"ת שו"ת סי' מד סי' א) שנחלקו האחרונים בעיקר הדין אם צריך העירוב להיות שלו בקנין גמור, שהעצי אלמוגים (סי' שפ"ו סי' כב) כתב שצריך לקנות את העירוב בקנין גמור, ואילו ההעמק שאלה (סי' קלב עמ' צד) כתב שאין צריך שתהיה הפת שלו בקנין גמור ופירות, אלא די בכך שיש לו זכות שלא יוכל אחר לעכב עליו [אם ירצה לאוכלה].

וכתב השבט הלוי שם, שיש לזקק לפי הדעה שצריך שיהיה העירוב קנין בקנין גמור, האם די שיקנה קנין לזמן, או שצריך לקנות קנין לעולם, ואם כן כשמוכר לאחר צריך המוכר לחזור ולזכות על ידי מעשה קנין כדי ששוב יהיה שלו, והביא שנחלקו בזה הפוסקים. אבל לפי סברת ההעמק שאלה שאין צריך קנין גמור, ודאי שגם בחזרתו אינו צריך לחזור ולזכות על ידי מעשה קנין, ובשו"ת שבט הלוי שם נטה להכריע למעשה שאין צריך לקנות את העירוב בקנין לעולם, והמוכר אינו צריך לחזור ולזכות בו על ידי מעשה קנין.

הענינה למעשה כתב בשו"ת חתם סופר (שם), שהמנהג בפרנקפורט להניח הבית של תבלין, שיש בה הרבה שיעורים של שתי סעודות בתבלין, שיספיקו לכל ההולכים.

משום שאחר שנאסר עליו לילך למקום עירובו יש רק ספק אחד אם מותר הוא לביתו או אסור לגמרי, ולענין זה בודאי נאמר ספק דרבנן לקולא ונלהלכה נחלקו בזה הש"ך והפרי"ח, שדעת הש"ך (כללי ספק ספיקא אות ב) שנוקטים שאין אומרים ספק דרבנן לקולא נגד חזקת איסור, והפרי"ח (שם) נחלק עליו.

ולכאורה לפי טעמו של הערוך השלחן שהובא בהערה הקודמת, היה לנו לומר שיקנה על כל פנים את תחום ביתו, כיון שבדאי אם היתה מתגלה הטעות היתה דעתו לקנות את שביתת ביתו. אבל לפי טעם המהרש"א אינו קונה את תחום ביתו, שכיון שאחד מן העירובין חל אלא שאין אנו יודעים איזה מהם, אין לומר שדעתו על תחום ביתו.

סימן תיג

דין המערב לרבים

[משנ"ב ס"ק א]

צָרִיךְ לִזְכּוֹר בְּשָׂעָה שְׁמִנִּית, שֶׁהוּא מְנִיחַ לְשֵׁם עָרֹב לְכָל בְּנֵי הָעִירִי.

(1) נוסח האמירה במניח לרבים, כתב בשו"ת חתם סופר (ח"א אור"ח סי' צג) שמי שרוצה לזכות את הרבים, יניח בתחלת השנה ויזכה על ידי אחר לכל בני עירו ולכל העתידים לדור בעיר, ויודיע על כך בבית הכנסת [כדי שידעו כל הקהל לפני השבת שזיכו עבורם]. כמו שעושים בעירובי חצרות בערב פסח, ואז בכל שבת ושבת יש בירכה לכל אחד מהם אם ירצה לסמוך על עירוב זה או לא. והבאים לתוך העיר באמצע השנה, צריך להודיעם קודם השבת הראשונה שכך מנהג העיר.

הלכות ערובי תחומין סימן תמו

המשך מעמוד 558

[משנ"ב שם]

וּסְפָקָא לְקָלָא.¹²

(12) והטעם שאין אומרים בזה עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, ויאסר ללכת מחמת הספק כדון 'דבר שיש לו מתירין' שנאסר מספק גם באיסור מדרבנן, כתב הרעק"א (דרוש וחידוש מערכה ד' ד"ה והנה היה מקום) לדון, שדבר שיש לו מתירין לא נאמר אלא בדבר שאפשר לעשותו רק פעם אחת, כגון אכילת דבר שהיום יש ספק אם מותר לאוכלו ומחר בודאי מותר, שאומרים לאדם עד שתאכלנו באיסור המתן למחר ואוכל אותו בהיתר, אבל מעשה שאפשר לעשותו גם היום וגם מחר, כמו הליכה למקום שהוא רחוק יותר מאלפיים, אינו נחשב 'דבר שיש לו מתירין'. אולם בחידושי לשו"ע (א"ח סי' שח ס"ז) נקט, שגם במעשה שאפשר לעשותו גם בשבת וגם אחר השבת כגון טלטול מוקצה, נאמר הכלל של 'דבר שיש לו מתירין', ובביה"ל (שם) ד"ה מבעוד יום) העתיק דבריו [וכן משמע לכאורה בבית מאיר (סי' תרפח ס"ד) במו"מ שם עם הרעק"א]. וראה עוד מה שכתבנו בביה"ל לעיל סי' שח שם ד"ה מבעוד יום בענין זה.

[משנ"ב ס"ק ט]

וְאֵם עָרֵב וְכוּ'.¹⁰

(10) ואם ספק בידו אם עדיין הוא בין השמשות או שהוא כבר לילה, כתב בביה"ל לעיל (סי' רס"א סי' ד"ה ערובי) לענין הברכה שודאי לא יברך, ולענין אם מועיל העירוב נטה להחמיר.

[משנ"ב שם]

מִשּׁוּם דָּאִסּוּר תְּחֻמִּין הוּא דְּרַבְּנָן.¹¹

(11) ואף שיש לאיסור תחומין אסמכתא מן התורה [כמו שנתבאר לעיל סי' ח], ומצינו בכמה מקומות שכשיש אסמכתא חשובה לדין דרבנן דינו כדין תורה ואין מקילים בו בספיקות. כתב הפמ"ג (פתיחה כוללת ח"א אות כא) שמתחילת תקנת תחומין התנו רבנן להקל בזה, כמבואר במשנה (עירובין נח, ב) שאפילו עבד ושפחה נאמנים לומר עד כאן תחום שבת, לפי שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל. והקשה על דברי עצמו, שבגמרא (שבת לד, א) משמע, שהטעם שמועיל עירוב בבין השמשות הוא משום הדין הרגיל של ספיקא דרבנן לקולא.

ב הרא"ש שם,
ומשנה אב דקט
ברישא לערובי יומ
נקט נמי בסיסא יומ

מהלכה לביתו בענין שהוא רחוק ממנו יותר מאלפים וביתו קרוב לו בתוך אלפים, הערוב אינו כלום (ב) *ונשאר לו שביתת ביתו; נתן הערוב בענין שהוא לו בתוך אלפים, אף-על-פי כשגם ביתו לו בתוך אלפים, (ד) קנה שביתתו במקום ערובו ולא בביתו:

תיב דין החולק ערובו, ובו סעיף אחד:

א משנה ערובין ל"ח
ויבטא דף נ
והנמכים פרק ח
מהלכות ערובין
ב שם בברייתא

א *ערב חצי היום הראשון לרוח צפון והשני לרוח דרום, שטעה (א) והנה סבור שאפשר לעשות כן, באו שאמר לשנים 'ערבו עלי', אחד ערב עליו לצפון ואחד לדרום, אם הניח כל אחד ערובו בסוף אלפים (ב) לא יזוז ממקומו, שאין ידוע איזה ערוב קנה לו, ואם לא נתנו הערובים בסוף אלפים, הולך מה שאפשר לו לילך מכח שניהם. כיצד, נתן כל אחד ערובו לסוף אלף מביטו, (ג) יש לו אלף אמה מביטו לכל אחד מהערובים; נתן אחד למזרח לסוף אלף והשני למערב לסוף חמש מאות, הולך למערב אלף מכח מה ששיר לו הערוב שבמזרח, ולמזרחו אלף וחמש מאות מכח מה ששיר לו הערוב שבמערב:

תיג דין המערב לרבים, ובו סעיף אחד:

א משנה ערובין פ"ב
ב שם במשנה ג שם
בבבבב פ' כרב וקרב
נקט

א *המערב (א) לרבים משלו, אומר 'הרי ערוב זה בשביל כל בני העיר', יוכל לבד שיהיה בו (ב) מזון שתי סעודות (ג) *לכל אחד, וכל מי שיצאה יסמוך עליו, יצטרף לזכות להם על-ידי אחר הראוי

באר היטב

(ב) לכל. לעיל סימן שסח ס"ג כתב דיני ע"ח וכ' שם י"ח גורגרות סגי אפילו למרבין, ונקט בעי לכל אחד; נראה דבמצותו הוא האסור משום

(ג) ונשאר. עין סימן תח ס"ד דאפילו הניח בעצמו חוץ לאלפים דיש לו שביתת ביתו, עין ט"ו:

באר הגולה

ואינו דומה לסימן ת ה"ל לענין ישי, דשם הלא בא בדרך וקנה שביתתו ממילא במקומו שהוא שוכת, לאפוקי כזה שהוא עומד בעירו ורוצה לזוז וללון בעירו אלא ששהה בעדן חשכה על התחום, בענין שיכנו לקנות שם שביתתו, ופשוט:

* ונשאר וכו'. עין במשנה ברורה מה שכתבנו לחלק מהא דסימן ת דכשעומד בביתו וראי יניחא לה דלקני וכו'. ולטעם זה, אפילו הניח בעצמו הערוב חוץ לתחום גס"בן יניחא לה דלקני שביתת ביתו כשלא יחול הערוב שהניח מחוץ לתחום, ומה שאין כן לפרוש הש"אומרים שהובא במשנה ברורה, והוא דעת רבננו יונתן, אם הניח בעצמו הערוב חוץ לתחום לא יזוז ממקומו. והנה ראיתי בלבוש שמשנה דעת רבננו יונתן עם רש"י, דהני שגם רבננו יונתן יסבר שכלשהו בתחום ביתו, אפילו הניח בעצמו הערוב חוץ לתחום גס"בן לא אבד שביתת ביתו, ולעניות דעתי אי אפשר לומר כן בדעת רבננו יונתן, עין שם בדבר המתחיל 'חוץ לתחום סלקא דעתך'. ודע, דבאר ורוע איתא שגם רב אחאי גאון ורבננו שמואל בן נטרנאי גס"בן פלגי על רש"י כזה, ודעתם דכשהניח בעצמו חוץ לתחום אבד גס"בן שביתת ביתו ולא יזוז ממקומו, והטעם בענינו הוא משום דנעשה על-ידי שליח ונסכרת רבננו יונתן, עין שם ונעין בה"ה שהעתיק דבריהם אלא שקצר מאד, וכן הוא גס"בן דעת רב"ן, והובא באל"ה ובה בסימן תח. ומכל מקום למעשה נראה דיש להקל כסברת רש"י, שכן השמיך הרמ"א להלכה בסימן תח סעיף ד וכתב הפני, ואף דמהר"ם"ם שמוצין שם אין ראיה מכרחת דסבר כן, שלא כתב רק שאינו ערוב, ומכל מקום אפשר דאבד שביתת ביתו גס"בן כי הראה שלא ניתא לה, מכל מקום אין להתמיר, שכן הוא גס"בן דעת התוספות בדף מט עמוד ב דבאר המתחיל 'ואפילו', עין שם, וכן הוא גס"בן דעת הריטב"א כרש"י:

* המערב לרבים וכו'. עין בפרי"קדים שכתב, דכשקנא לערובי תחומין אין צריך להניחם בכלל אחד. ופלא, דבמב"ם פרק ו מהלכות ערובין מבאר להפוך: * לכל אחד. ופשוט דאפילו אין בו מזון שתי סעודות לכל בני העיר רק למקצתן גס"בן יוכל לערב, אף שיאמר שאני מניח לערוב בשביל

משנה ברורה

יותר מאלפים, נמצא שאינו יכול לילך ולשלו, וכיון דאינו ערוב, ממילא נשאר על שביתת ביתו. ולא דמי לסימן ת סעיף יא דאמרינן 'לא יזוז ממקומו', דהתם הנה בא בדרך ולא ניתא לה דלקני שביתתו במקומו, אבל עומד בביתו או בתחום ביתו, ודאי ניתא לה דלקני שביתתו בביתו או בתחום ערוב. ויש אומרים, דהקא הטעם משום דהשליח פשעו, שהניח הערוב בחוץ לתחום מהמשלם, ויכול לומר לו 'לתקוני שדרתיך ולא לעוותיך', והני לה כאלו לא ערב כלל, ולטעם זה, אף אם היה בדרך, בכהא גאון גס"בן לא הפסיד שביתת מקומו שהיה בה בעת שקדש היום, ונראה דלעת הצורך (ג) יש לסמוך על זה להקל: (ד) קנה שביתתו וכו'. שהרי עשה שליחותו, ונחשב לו האלפים משם:

א (א) והנה סבור שאפשר וכו'. ורצה לומר, לילך שדרית באן ורביית באן, אבל באמת אין ערוב לחצי שבת, וכיון שהוא הניח בשני מקומות ונתפנן לשמיתן, והאחת הוא דקנתה לו ואינו ידע איזו היא, נותנין עליו חמרי זו וחמרי זו: (ב) לא יזוז ממקומו. מביטו, ואפילו כבני-עירו אינו, דהא לא נתפנן לקנות שביתתו אלא במקום הערובי (ג) ואינו ידע איזה מהן קנה, ועל-כן ערוב הדרום מפסידו אלפים של צפון וערוב הצפון מפסידו אלפים של דרום: (ג) יש לו אלף אמה וכו'. דממה נפשך מאיזו ערוב שקנה יש לו אלפים אמה, וכאן אין מערוב זה לערוב זה אלא אלפים, וחוץ להערובין אינו יכול ללכת אפילו פסיעה אחת, דבכל אחד נאמר שפא הערוב שפגגדו קנה לו) וכלה כאן האלפים:

א (א) לרבים משלו, אומר וכו'. וגם בנתנו כל אחד ערובי, עצמו, כשמוניח אחד בשבילם צריך לומר בשעה שמוניח, שהוא מניח לשם ערוב לכל בני העיר, וכדלעיל בסימן תח סעיף ח במשנה ברורה, אלא דכשנותן ערוב משלו בשביל כלם צריך לזכות מתחלה על-ידי אחר (ב) בשבילם קדם שמוניחו: (ב) מזון שתי סעודות. ונאפלו בלפתן למזון שתי סעודות סגי, וכדלעיל בסימן תח סעיף ז: (ג) לכל אחד. ולא דמי לערובי-תצרות דבמזון שתי סעודות לכלם סגי, (ג) דשם הערוב

שער הציץ

(ג) שגם דעת רב אחאי גאון ורבננו שמואל בן נטרנאי רבננו יונתן, וכן הראב"ן שחמיר גס"בן בהניח בעצמו חוץ לתחום, על-כרחו דסבירא לה גס"בן טעם רבננו יונתן: (ה) ט"ו ותוספת שבת וברכ"י יס"פ: